

चंद्रलेखा डिमोजा

भारतीय कादंबरी आनी वादळ आनी वारें: मानवी शंदर्म

कादंबरी आनी कथा हे दोनूय गद्य प्रकार. अतीतकालीन गद्य म्हळ्यार ग्रीक (कथा) साहित्या वांगडाच कादंबरीय बी आयली. लॅटीन गद्य, इटालियन, जर्मन, फ्रँच, इंग्लीश... मध्ययुगीन काळांत *हितोपदेश*, *पंचतंत्र* हीं बरपांय आसपावतात. कथे परस कादंबरी वेगळी आसता व्हय? ती साहित्याची 'नवी' विधा आनी म्हणुनूच 'novel'? ह्या प्रस्नांच्यो जापो सोदपाक आमकां भारतीय साहित्यीक इतिहास उस्तुचो पडटलो, पाश्चात्य साहित्यीक घडामोडी पळोवच्यो पडटल्यो...

डॉ. प्रभाकर माचवे *भारतीय उपन्यास कथासार* ह्या संपादीत पुस्तकांत भारतीय कादंबऱ्यांची एक सुची दितात. ती अशी आसा -

- इ.स. १८५७त - मराठी - *यमुना-पर्यटन* - बाबा पदमनजी
- इ.स. १८५८त - बाँगला - *आलारेर घरेर दुलाल* - प्यारी चाँद मित्र.
- इ.स. १८६६त - गुजराती - *करण घेलो* - नंदशंकर मेहता
- इ.स. १८७०त - हिंदी - *देवराणी जेठानी की कहानी* - गोविंद नारायण मित्र.
- इ.स. १८८२त *परिक्षा गुरु* - लाला श्रीनिवास दास
- इ.स. १८७२त -तेलुगू - *श्री रंगराजु चरित्र* - नरहरि गोपाल कृष्ण चेट्टी.
- इ.स. १८७८त - उर्दू - *फसाना-ए-आजाद* - रतननाथ सरशार
- इ.स. १८८७त - मलयाळम - *कुन्दलता* - अप्पुने डुंगडि
- इ.स. १८९०त - सिंधी - *झीनत* - परमानंद मेवाराम.
- इ.स. १८९४त - असमिया - *मिरिजियारी* - रजनीकांत दैले
- इ.स. १८९६त - तमीळ - *कमलांबल चरित्र* - राजम ऐयर
- इ.स. १८९८त - पंजाबी - *सुंदरी* - भाई वीरसिंह.
- इ.स. १८९९त - कन्नड - *इंदिरा देवी* - गुलवाडि वेंकटराव.
- इ.स. १९०१त - उडिया - *छ माण आठगुंठ* - फकीर मोहन सेनापति.
- इ.स. १९११त - कोंकणी (रोमी लिपी) - *क्रिस्तांव घराबो* - रदुआर्द-ब्रुन-द-सौझ.
- इ.स. १९५०त - कश्मीरी - *ग'ति मावि गा'श* - अमीन कामिल.
- इ.स. १९५०त - कोंकणी (कन्नड लिपी) - *आंजेल* - ज्योकी सांतान आल्चारीस. (कोंकणींत ह्या रचनाकारान ५० कादंबऱ्यो बरयल्यात.)
- इ.स. १९८६त - कोंकणी (मलयाळम लिपी) - *पृथिवी नमः* - गोकुळदास प्रभू.

ही सुची अदीक संशोधन करून बदलूं येता. भारतांत तुलनात्मक साहित्यीक इतिहास तयार जातलो तेन्नाच ह्या विशयांत स्पश्टताय येतली. तशेंच, कोंकणीचोय साहित्यीक इतिहास तयार जातलो तेन्नाच आमी तथ्यात्मक जावंक पावतलीं. कादंबरी आसूं वा कथा, तिचीं पाळांमुळां सोदपाक आमकां आमच्या भारतीय साहित्याचेंच व्यवस्थीत अध्ययन करचें पडटलें. हांव कथे परस कादंबरी ह्या साहित्य प्रकाराचेरूच चड भर दितां. स्कोल्स आनी केलाग *The Nature of Narrative* ह्या पुस्तकांत आख्यानकाव्य आनी काणयेक चड म्हत्व दितात. भारत देशांत सगळ्या वाठारांनी पुराणां, आख्यानां, *पंचतंत्र*, *हितोपदेश* हांचो प्रभाव समान स्वरूपांत दिसता. ह्या सगळ्यांचेरूय प्रभाव पडिल्लोच अशें 'प्रभाव अध्ययन' म्हणटा. रचनाकार आपल्या काळांत हे प्रभाव कशे ग्रहण करता तें सांगप आनी सोदून काडप हो एक वेगळोच प्रवास जाता जाका लागून वैश्वीक मळार 'आशय' (content) आनी 'आकार' (form) हांचें 'प्रभाव अध्ययन'चें एक सुत्र घेवन अध्ययन केलें जाल्यार तें घुसपल्लें सुत्र आमकां खंय खंय व्हरूंक शकता, हाचेर आमी अजून विचारूच करूंक ना.

कादंबरी, जिका हिंदींत 'उपन्यास' म्हणटात, तिका पुरायेन पाश्चात्य म्हणूंक जावचें ना. आमचीं पुराणां, आख्यानां हातूंत इतिहास, रोमांस, अन्योक्ती वा रुपक इतलें भरपूर आसा की आमच्या ह्या साच्यांतल्यान आमी जें कितें ग्रहण केल्लें ताचेर काळांतरान पाश्चात्य प्रभावूय पडलो. आनी हाकाच लागून आमचे कादंबरेक पुरायेन पाश्चात्य लेखूंक फावना. डॉ. बेचर *आधुनीक हिंदी उपन्यास : उद्भव और विकास* ह्या पुस्तकांत ही म्हायती दितात-

- 'वृत्तगंधोऽम्बततं गद्यम्' - आ. विश्वनाथ, *साहित्य दर्पण*, पान २२६. अर्थ - छंद बंधना पसून जी रचना मुक्त आसता तिका गद्य म्हणटात.

- 'अपदः पदसंतानो गद्यं तदापि गद्यते' (*अग्निपुराण का काव्यशास्त्रीय भाग*, पान २६)

अर्थ - पदरहीत पदसमूह गद्य आसता.

- 'अपादः पदसंतानो गद्यमाख्यायिका कथा इति तस्य प्रभेदो द्वै तयोराख्याकि किळ ॥' आदण्डी। (*हिंदी काव्यादर्श*, पान २६)

अर्थ - चरणविरयत पद-समूह म्हळ्यार गद्य. ताचे आख्यायिका आनी कथा अशे दोन भेद आसात.

- 'इतिहासोद्भवं वृत्तमन्यद्वा सज्जनाश्रयम्। चत्वारस्यस्य वर्गाः स्युस्तेष्वेकं च फलं भवेत ॥'

(साहित्य दर्पण, पान २२५)

अर्थ- कथा इतिहासांतल्यान आयिल्ली वा लोकां भितर प्रसिद्ध सज्जन संबंधिनी आसता. धर्म, अर्थ, काम, मोक्ष चतुर्वर्ग हातूंत तिची फलप्राप्ती जाता.

आचार्य दण्डीच्या मता प्रमाण, कादंबरी, हर्षचरित, दशकुमार चरित, पंचतंत्र हांकां सगळ्यांक कथा आनी आख्यायिका ह्या नांवांनी पाचारतात आसलीं तरी सगळीं एकेच जातीचीं.

- 'कविभावकृतं चिह्नमन्यत्रापि न दुष्यति।

मुखमिष्टार्थसंसिद्धौ किं हि न स्यात् कृतात्मनाम्।'

(हिंदी काव्यादर्श, पान १८)

अर्थ : कवीन विशेष रुपान आपणायिल्लें चिह्न (लक्षण) कथे परस दुसरे खंयचेच कडेन दुशीत जायना. अभिप्सित अर्थसिद्धी खातीर विद्वान खंयचेय घटने वरवीं आपलें काव्य वा कथा प्रारंभ करूंक शकता. तो ताचो अधिकार आसता. पूण कथा आनी आख्यायिकेच्या नांवान प्रसिद्ध ग्रंथ वाचतना काणी कल्पित आनी आख्यायिका इतिहासीक आसताली हें जाणवता. कादंबरी ही कथा आनी हर्षचरित्र आख्यायिका.

संस्कृत साहित्यांत कथांचे पांच भेद सांगल्यात -

'आख्यायिका, कथा, खण्डकथा, परिकथा तथा।

कथानिकेति मन्यन्ते गधिकार्यं च पंचधा।।'

(अग्निपुराण का काव्यशास्त्रीय अध्ययन, पान २७.)

हाचो अर्थ - आख्यायिका, कथा, खण्डकथा, परिकथा आनी कथालिका हे गद्य काव्याचे पांच भेद.

संस्कृत भाशेच्या ह्या चिंतना वयल्यान असो अदमास काडूं येता - भासांनी अशेंच कितें घडलां आसतलें - काणयेचो, कथेचो संबंध स्मृती कडेनूच आसतलो. आपआपली स्मृती प्रभावोत्पादक रुपांत सांगपा खातिरूच घडये पयली काणी जल्माक आयिल्ली आसूं येता. चार्ल्स डार्विनाच्या उक्रांतीच्या सिद्धांताचो संदर्भ घेवन हांगा अशें म्हणूं येता - मनशाची ही उत्क्रांती जावपाक कोट्यांनी वर्सां गेल्लीं आसूं येतात. वेद आमच्या देशांतले प्राचीन ग्रंथ. तातूंत काणये वा कथे खातीर 'श्रुति' हें उतर मेळटा. काणी वा कथा एक दुसऱ्या कडल्यान आयकुनूच आयिल्ली आसतली. आमचो 'वेद'च आमचे खातीर काणयांचो स्त्रोत मानूं येता. पुराणांत तो आपलें रुपांतरीत स्वरूप धारण करता.

बौद्ध आनी जैन साहित्यांतूय बी त्याच स्त्रोतांतल्यान काणयो आयल्यात. संस्कृत आनी हेर भासोय आख्यानात्मक रुपान हांगाच्यानूच प्रभाव धारण करतात. घडये हाकाच लागून बाराव्या शेंकड्यांत आचार्य हेमचंद्र कथेचें विश्लेशण करतना बरयतात -

'कथा गद्य वा पद्य, संस्कृत, प्राकृत खंयचेय भाशेंत बरोवं येता, तिचो नायक शांत, धीर आसता.' (कथा सरित्सागर, पान ६)

रिचर्डसन आनी फील्डिंग, दोगूय आपली रचनाशैली पोरणे रोमानी शैली परस वेगळी मानतात. तरी हांणी नवी विधा वा नव-लेखनाच्या विशेशतायां विशीं कांयच बरोवंक ना. आयज आमी जिका novel म्हणटात तो शब्द अठराव्या शेंकड्यांत पुरायेन स्थापीत जावंक

नाशिल्लो. होच शब्द लॅटीन भाशेंत 'नॉवेल', इटालियन, स्पॅनीश भासांनी 'नोवेल', फ्रँच भाशेंत 'नोवेली' जालो. कल्पित कथा हेंय बी काणयेचेंच एक रूप. पाश्चात्य साहित्यांत रोमँटिसिझम आनी काल्पनीकतायेचें तत्व खूब वाडलें तेन्ना गप्पबाजीचें तत्व कमी करपा खातीर हो शब्द अस्तित्वांत आयलो. डेफी, रिचर्डसन, फील्डिंग हे ह्या काळाचे म्हत्वाचे तीन कादंबरीकार.

वर्तमान स्वरुपांत कादंबरी आनी काणी प्राचीन कथा आनी आख्यायिका हांचे परस वेगळी आनी स्वतंत्र रचना. तिचे भितर यथार्थवादी वा वास्तववादी तत्व गरजेचें आसता. ह्याच तत्वाक लागून कादंबरी सामान्य मनशाचें महाकाव्य जाता. ती 'रोमान्सा' परस वेगळें 'रीयल' चित्रण दिता आनी ताकाच लागून ती 'नॉव्हॅल' - नवी जाता. सरळ कथानक आनी सरळ शैली सोडून नॉव्हॅल जटील जावंक लागली. योरपांत नवे तरेचें कथानक नॉव्हॅल ह्या नांवान चल्लें. बांगला भाशेंत नॉव्हॅलाक 'उपन्यास' म्हणटाले. मराठींत ह्या प्रकाराक 'कादंबरी' नांव दिलें. म्हूण कोंकणींत 'कादंबरी' उतरूच रूढ जालें. जटील कथानकाक लागुनूच कथे परस कादंबरी वेगळी जाता. सगळ्या भासांनी तांच्या तांच्या इतिहास, पुराण, आख्यायिका आनी काणी ह्या संदर्भांत हो प्रकार मूळ धरूंक पावला. विद्वान आपले नेरेटिव्ह परंपरे भितरूच ताका सोदपाचो यत्न करतात. आनी हें उचितूच आसा. हाचो अर्थ असो - आमचें साहित्य, आमचो साहित्यीक इतिहास आनी आमची परंपरा हातूंतल्यान आमी गरजेचे प्रभाव ग्रहण करतात; दुसऱ्यांच्या साहित्यीक इतिहासांतल्यान 'मेटाँग' स्वरुपांतल्यानूय नवे प्रभाव ग्रहण करतात. आमचें साहित्य पुरायेन भारतीय उरना, तशेंच तें पुरायेन पाश्चात्युय जायना. आयज भारतीय वा वैश्वीक साहित्यांत आमी ज्या साहित्य प्रकाराक कादंबरी वा उपन्यास म्हूण वळखतात ताका, नाटक, संगीत, चित्रकला, वास्तूकला ह्या कलांक आसा तसो व्हडलो इतिहास ना. तरी पूण आयज वैश्वीक मळार ही साहित्यीक विधा खुबूच परिपक्व जाल्या. कादंबरी म्हळ्यार कल्पना मिश्रीत गद्य जायना, कारण वर्तमान परिस्थितींत जें कितें आसा ताका विसरून कादंबरीकार भविश्याची कल्पना करूंक शकना. काव्य मात वर्तमान स्थितीची पुराय उपेक्षा करून आपले आदर्श घडोवंक शकता.

आमच्या देशांत कादंबरी वा उपन्यास हांचे आदीं कथा, काणी, आख्यान, उद्धरण, उपाख्यान हांचें चिंतन संस्कृत शास्त्रांत मेळटा. थंयच्यानूच आमचें साहित्य विकासात्मक रुपांत नवें रूप धारण करता. वर्तमानांतल्यानूय प्रभाव घेवन ताची वाड जाता. आमच्या देशांत अठरा पुराणां आसात आनी एकोणिसावें क्रिस्तपुराण आसा जातूंत फा. थॉमस स्टीफन्स पुराण शैलींत क्रिस्त चरित्र दितात आनी भारत देशांत साहित्यीक सांस्कृतीक संदर्भांत एक नवो अध्याय सुरू जाता.

इसवी सन १८७६ त बंगाली लेखक भूदेव मुखोपाध्याय बरयतात - हांवें वीस वर्सां पयलीं इंग्लीश भाशेचे 'नॉवेल'चें अनुकरण करून एक कथा बंगाली भाशेंत बरयल्ली.

हाचो अर्थ, जें कितें आशिल्लें ताचेर प्रभाव पडलो आनी अनुकरणात्मक स्वरुपान खूब कितें आपणावन आमचें कथानक आनी

आमची शैली तयार जाली. भारतीय भाशेंत 'कादंबरी' हो गद्य प्रकार केन्ना आयलो ताचो तकटो पान एकचेर दिला तो पळयल्यार सन १८५७ त मराठींत आनी १८५८ त बांगला भाशेंत हो प्रकार आयला हें कळटा. कोंकणी भाशेंत, रोमी लिपयेंत, कादंबरी हो प्रकार १९११ त *क्रिस्तांव घराबो* च्या रुपांत मेळटा. ह्या बरपाक आमी कादंबरी मानतात खरीं पूण तातूंत क्रिस्तांव घराब्याचें चित्रण शिकवणेच्या रुपांतूच मेळटा. म्हूण हिका कादंबरी लेखली तरी हे 'कादंबरी'त कादंबरीचीं खुबशीं तत्वां नात. हीच कृती २००९त आमकां नागरी लिपयेंत मेळटा.

शाणै गोंयबाबांचे *संवसार बुट्टी*, १९३३ हे, कृतीकूय आमी नवलकथा मानल्या (*कोंकणी विश्वकोश*, भाग पयलो पान ५०८). पूण साहित्यीक विधेचो विचार केलो जाल्यार ती नवलकथा जायना. तें नाटकूय जायना. हाचे उपरांत कोंकणी (नागरी लिपी) 'कादंबरी' विशींची नांवां मेळटात तीं अशीं -

तुळशी - रवीन्द्र केळेकार (१९७१), *सूड* - दामोदर मावजो (१९७५), *मोनी व्यथा* - रमेश वेळुस्कार (१९७५), *अच्छेव* - पुंडलीक नायक (१९७७), *बांबर* - पुंडलीक नायक (१९७६), *जायू* - अरुण सिंगबाळ (१९७७), *पापडां कवळ्यो* - लक्ष्मणराव सरदेसाय (१९७९), *पाखलो* - तुकाराम शेट (१९७८), *अंतरपाट* - शांता खांडेपारकार (१९८३), *नखलामी* - एन. शिवदास (१९८७), *निर्बळा आनी मुक्ती* - हेमा नायक (१९९२).

हांचें विश्लेशण केल्यार *तुळशी* आनी *अच्छेव* हांच्या कथाबिजांत कादंबरीची तांक आसा पूण ह्यो कृती खुबश्या तत्वांनी उण्यो पडटात अशें दिसता. *पाखलो* सामाजीक आनी सांस्कृतीक वर्णसंस्कारां तशेंच मेटांगचें एक सुंदर उदाहरण. तरी ही कृती कादंबरीचें रूप घेवंक पावना. तिका दीर्घ कथा म्हणूं येता. *कार्मेलीन* (दामोदर मावजो १९८१) कादंबरी जाता.

अंजनी - एच. रत्नाकर राव (१९९४), *काळी गंगा* - महाबळेश्वर सैल (१९९६), *भोगदंड* - हेमा नायक (१९९७), *पाशाण कळी* - ज्योती कुंकळकार (१९९८), *शक्तिपात* - अवधूत कुडतरकार (२०००), *युगसांवार* - महाबळेश्वर सैल (२००४), *वादळ आनी वारें* - आंतोनियो पेरैरा (रोमी १९७९, नागरी लिप्यंतर २००४), *पोको* - नं.घ. बोरकार (२००४), *दिका* - देविदास कदम (२००४), *घणाघाय नियतीचे* - अशोक कामत (२००५), *खोल खोल मुळां* - महाबळेश्वर सैल (२००५), *गांठवल* - देविदास कदम (२००६), *समर्पण* - नं.घ. बोरकार (२००७), *गोंदू* - नं. घ. बोरकार (२००९), *दोन पिळग्यांची काणी* - अनिल परळेकार (२००९), *हावठण* - महाबळेश्वर सैल (२००९), *सुनामी सायमन* - दामोदर मावजो (२००९), *उबंतर* - देविदास कदम (२०१०), *आत्मभान* - सुजाता सिंगबाळ (२०१०), *तळाचो फातर* - रामनाथ गावडे (२०१०).

ही *कार्मेलीन* उपरांतची नागरी लिपयेंत उजवाडा आयिल्ल्या कादंबऱ्यांची वळेरी.

कोंकणी कादंबरीचो विचार करतना रोमी आनी कन्नड दोनूय

लिपयांनी उजवाडा आयिल्ल्यो कादंबऱ्योय हिसपांत घेवंक जाय. कन्नड लिपयेंत कादंबरी परंपरा १९५० त सुरू जाली तरी ती चड संपन्न आसा. *आंजेल* बरोवपी ज्योकी सांतान आल्वारीसान ५०कादंबऱ्यो बरयल्यात. तांचे विशीं म्हाका माहिती ना. कारण म्हाका ती लिपी येना. ही म्हजी मर्यादा जिची म्हाका खंतूय भोगता. एडविन डिसौजा कोंकणीक तेत्तीस कादंबऱ्यो दितात आनी तांची साहित्यीक यात्रा चालूच आसा. कन्नड लिपयेचो हो कोंकणी खजिनो केन्ना तरी नागरी वा रोमींत वाचूंक मेळटलो अशी आस्त धरतां. हे तरेचें आमचें साहित्यीक दिवप-घेवप अजुनूय जायना. आमची विविधता आमची मर्यादा जावन पडल्या. रोमी लिपयेंत ब्रून द. सौजां उपरांत आलेयशु जुजे फ्रांसिश्कु, एफ. एक्स्. फेर्नादीस, इनासियो काम्पुश, आंतोनियो द क्रुज... सारके कादंबरीकार आयले. पूण तांणी सगळ्यांनी ब्रून द सौजांचे यथार्थ चित्रण शैलीक, Realismक, पाळो दिलो ना आनी कल्पनेचे रंग चड भरले. आयच्या संदर्भांत बोनाव्हेंतूर द पियेत्रोची रचनायात्रा खूब कितें दिता. तशेच समसामयीक रुपांतूय बरोवपी आसात. काळांतरान हें सगळें साहित्यीक भांगर नागरी लिपयेंत येतलें तेन्ना नागरी लिपयेंतलें कोंकणी साहित्य आनीक समृद्ध जातलें.

वादळ आनी वारें कादंबरी रोमी लिपयेंत १९७९त प्रकाशीत जाल्ली. नागरींत ती २००४ त लिप्यंतरीत जावन आयली. १९९१ ते १९७९ मेरेन कादंबरी विश्व बदलत गेलें. आयजूय तें बदलत आसा. आनिकूय बदलतलें. गोंयची राजकी, सामाजीक, आर्थीक, इतिहासीक, सांस्कृतीक परिस्थितीय आपले केंद्र बिंदू बदलत रावली. १९९१त *क्रिस्तांव घराब्याच्या* वेळार गोंय परतंत्र आसलें. सांस्कृतीकरणाची प्रक्रिया आपल्या संस्कारित समाजा अंतर्गत जाणिवेचो Identificationचो, रस्तो हुपून, संघर्शाच्या - Conflictच्या मार्गार मुखार सरून समन्वय - Assimilationचें तत्व आपणायता. पोर्तुगेज भाशेंत *Os Brahmanes* १८६६त आयली. तो काळ शासक आनी शासीत हांचे मदल्या संघर्शाचो काळ. तो कादंबरींतल्यान दोन समाजांची जाणीव करून दिता आनी तांचे भितल्लो संघर्श आमचे मुखार हाडटना थोडे समन्वयाचेय धागे व्यक्त करता. *Francisco Luis Gomes (1829-1869): A Select Reader by Luis De Assia Correia (२०११)* ह्या पुस्तकांत कुरें बरयतात - "*The Brahmanes reflects saliently the spirit and influence of Victor Hugo*" (पान २४.) "*Besides Victor Hugo... one other writer who had a great influence on Francisco Luis Gomes was his friend...*" (पान २५.) हांचें म्हज्या ह्या लेखांत सुरवेक सांगलां तशें, रचनाकार खंयच्यान तरी प्रभाव ग्रहण करता आनी आपली कृती मांडटा. *वादळ आनी वारें* कृतीचेंय अशेंच.

कादंबरीचें मुखेल पात्र फा. बळवंत. विवीध विशयांचो अभ्यास ताका कसो बदलता हाचो चितार फा. आंतोनियो पेरैरा वेगवेगळ्या संदर्भांत दितात. पात्र प्रभाव ग्रहण करता तसो रचनाकारूय बी आपल्या

काळा अंतर्गत प्रभाव ग्रहण करूनच एक नवी कृती दिवंक पावता. बरो साहित्यकार साहित्याच्या शेतांत खूब नांगरता, बीं पेरता. आनी हातूंतल्यानूच मुखावेली साहित्यकार तयार जातात. (पानां : ४८, ५०, ५८, ६६, ७७, ८१, २१४, २१५). " म्हजो गांव भारत, म्हज्या जाण्टेल्यांनी गायन रचलां' हीं फ्रांसिस्को लुईस गोमिसाचीं उतरां ताणें आपणायलीं आनी छाती भायर काडून तो सगळ्यांक सादयतालो." (पान ८०.)

शणै गोंयबाबाच्या साहित्याचोय प्रभाव बळवंताचेर जालो (पान ६६). लेखकाचेरूय तो प्रभाव आसाच. साहित्यांत इतिहास आसता. समसामयीक तत्वांय आसतातूच. साहित्य शुन्यावकाशी आसूंक शकना. मानवीय संदर्भ आनी मानवतायेचो संदेश हें ह्या पुस्तकाचें खाशेलेपण. कारण, लोकांची सेवा करपाचो जो सोपूत घेता ताका देवाचो संदेश लोकां मेरेन पावोवपाक मनीसपणाचो आधार घेवचोच पडटा (पानां: २१६-२१७).

धर्म म्हणटकूच ताचें राजकारण आयलेंच. वांगडाच, मनीस एक व्यक्ती म्हूण वावुरता तेन्ना समाजांत रावपी मनशां आपआपलें मानसशास्त्र आपल्या अणभवांक धरून व्यक्त करतात. मनीस पाद्रीपण आपणायता तेन्ना पाद्रीपणाचे नेम आपणावपूय तितलेंच गरजेचें आसता. थंय इल्लें चुकल्यारूय तुका माफी ना. हाची देख पानां: १२८/१२९चेर मेळटा. उपेक्षीत पाद्री प्रि. दोरेस दोमिंगोस चो चितार आमकां मानवीय देख दिता.

"ताणें घर भाड्याक घेतलेलें आनी थंय तो एकसुरो कश्टांमदें एक रांड बायलेक घेवन रावतालो. गोंयचे वडील ताका भेट दिना, वासपूस करिना, बरें केल्यार एक ओळ ना आनी वायट केल्यार म्हज्या कानाक वळ घालताले..." आयज जी परिस्थिती फा. दोमिंगोसाची जाल्या ती फाल्यां म्हजेर येवं येता. हांवें कशें सांबाळचें हें चित्रण मानवीय संदर्भ दिता (पानां: १३१, १३२). दुसऱ्याक उपाशमा दिवप सोंपें आसता पूण आपल्याचेरूय तसलीच परिस्थिती आयली जाल्यार कितें जातलें? मनशान निर्मळपण, आंकवारपण सांबाळून आपल्याक आनी आपल्या शेळ्यांक समजून घेवंक जाय.

गोंयचो व्हडांतलो व्हडलो विद्वान कोंकणीतल्यानूच बरयतालो ही वळ बरोवप्याच्या मनांत आशिल्लो आपले भाशेचो मोग उकतायता (पान ६७). हे कादंबरेंत आयिल्लीं धर्मशास्त्र, इतिहासशास्त्र, भासशास्त्र, विज्ञानशास्त्र, भूंयशास्त्र, रसायनशास्त्र ही उतरावळ उचितूच आसा पूण मानसशास्त्राक सैराणशास्त्र म्हळां ते योग्य दिसना. सयराण म्हळ्यार consciousness, sense. पूण मानसशास्त्र फक्त चेतन अवस्थेचें अध्ययन करना, अचेतन, अवचेतन, अर्धचेतन, बेभान अवस्था, बेहोशीचेंय करता.

Os Brahmanes १८६६त पोर्तुगेज भाशेंत ब्राह्मणा विशींचें चिंतन दिता. "The central problem of this romance is the conflict between the two aspects of Brahmanism - the brown and white" (Luis de Assis Correia, २०११, पान २५). शंबर वर्सां उपरांत १९६६त इंग्लीश भाशेंत गोंयच्या समाजाचो चितार लॅम्बर्ट मास्कारेन्यश *Sor-*

rowing Lies My Land हे कादंबरेंतल्यान दितात. गोंयचें दुःख, भास, समाज, संस्कृतायेचें समीकरण आर्थीक संदर्भां सयत हे कादंबरेंत आयलां. *वादळ आनी वारें* गोंय मुक्त जाले उपरांत तशेंच विलिनीकरणाचो वाद सोंपले उपरांत नव्या गोंयचो राजकी संदर्भ, ताचें राजकारण, दोनूय समाजांचें सांस्कृतीक समीकरण घेवन येता. वसाहतवादांत हे संदर्भ खुबूच म्हत्वाचे. खंयच्याय समाजांत धर्मांतरण जाता तेन्ना दोनूय धार्मीक तत्वांचो संघर्श जावन समन्वयाचे धागे संघर्शांतल्यानूच तयार जातात.

पाद्रीची, साधू-संतांची, संन्याशी वा तपस्व्यांची जीण मानवीच आसता. पूण सामान्य मनशां परस ती मातशी असामान्य आसता. सामान्य मनीस आपल्याक केंद्र बिंदूंत रावूंक शकता. पूण समाजा खातीर जीण जियेवपी समाजाच्या केंद्रांत चड रावता. व्यक्तीगत तत्वां थंय तितलीं म्हत्व जोडिनात. घडये हाकाच लागून 'वादळ' आनी 'वारें'. फा. बळवंताची जीण परत परत वादळांत सांपडटा पूण कल्याणकारी तत्वांची कृपा जावन ती परती नीट प्रवाहांत व्हांवूंक लागता. फा. बळवंताची आवय शांती आनी बापूय जयवंत कोस्ता. देव-भिरांतीन जीण सारपी हें जोडपें. तुजे हात आनी तोंड देवाक दी अशें मानपी आवय-बापूय बळवंताक देवाच्या कामा खातीर, मनशां खातीर जीण ओंपपाची देख दितात (पानां: २४-२७). आमच्या जिवितांत खुरसांतल्यान समतोल आनी जिविताची तागडी येवंक जाय हें ताका पटयतात (पानां: ७८, ७९). म्हळ्यार, पुराय स्वरुपांत देवाची शरणांगती. पाद्रीपण म्हळ्यार आपल्या शेळ्यांक वळखप, मार्ग दाखोवप. हातूंत आपले भाशेचो मोगूय आयलो. हो पाद्री गोंयचे संस्कृतायेतल्यान, समाजांतल्यान निपजला. देशी लोकांच्या हातांत धार्मीक सत्ता दिवपाचो हो उपक्रम *वादळ आनी वारें*च्या माध्यमांतल्यान फा. बळवंत आपली पात्रताय सिद्ध करून जोडटा. पाद्रीपण शिकप म्हळ्यार साबार शास्त्रांचें, धर्माचें अध्ययन करप; तांकां आपले जिणेंतल्यान व्यक्त करून लोकां मुखार देख दवरप. कथनी म्हळ्यार कथन करप - उलोवप, आनी करनी म्हळ्यार काम करप. हातूंत भेद आसूंक फावना. समाजांतल्या सगळ्या मनशांक पावप. पाद्री म्हळ्यार जेजूच्या उजवाडाची पणटी जी सामान्य मनशाक देवाची वाट दाखयता. पाद्रीपणाची जीण म्हळ्यार 'इग्रज पाद्रीची व्हंकल' ह्या विश्वासान केल्लें मानवीय काम. हाकाच लागून फा. बळवंताक बिस्म सायबाचो करार मेळटा तेन्ना तिनूय -हिन्दू, क्रिस्तांव, मोयर समाजांतले लोक एकठांय येवन ताचो भोवमान करतात. (पानां: २०८, २०९). हे तरेच्या एकवटा खातिरूच समाजाक जिवीत ओंपिल्ल्या लोकांची जीण खर्च जाता. स्वातंत्र्य सैनीक एकवटान वावुरताले म्हूण गोंय मुक्त जावंक पावलें (पान ११४). एक गजाल खरी, मनशाक इतिहास आसता. तो इतिहासांत जियेता. हातूंतल्यानूच ताची जिविता विशींची नदर घडटा. फा. बळवंत आदमिनिस्त्रादोरा कडेन आपले विचार व्यक्त करता थंय सामान्य मनशाक, म्हळ्यार समाजाक, वैज्ञानीक दृष्टिकोण दिवपाचो यत्न करता (पान : ४८).

क्रिस्तांव घराब्यांस देवाची शिकवण आनी तिका धरून क्रिस्तांवाची जीण कशी आसची ताचेर भर दिल्या. *वादळ आनी वारें* धर्माचीं

पाळांमुळां घट्ट जाले उपरांत देशी पाद्रीची गरज, देशी भाशेचें महत्त्व सामाजीक-सांस्कृतीक संदर्भांत चितारता. संघर्षूच समन्वया खातीर गरजेचो आसता. कारण, समन्वया उपरांतूच सांस्कृतीक विकास घडून येता. फा. बळवंत राष्ट्रा हुजीर आपले भाशेचें बळगें स्पश्ट करपाचो यत्न करता (पान ६७). सुरवेक आमच्या देशांत विश्वविद्यालयाची स्थापना जाली तेन्ना आमची प्राचीन भास शिकोवपाक युरोपांतल्यान अध्यापक हाडचे पडटाले! मुंबई विश्वविद्यालयाचो इतिहास सांगता, त्या काळचे चान्सलर ईर पयल्या पदवीदान सुवाळ्यांत म्हणटात, विद्यार्थ्यां कडेन देशी भाशेचें ज्ञान आसप खूब गरजेचें. आयचे विद्यार्थी फाल्यांचे अध्यापक जातले तेन्नाच हांगाच्यो भासो समृद्ध जातल्यो. धर्मशास्त्र शिकोवपी पाद्री आपले प्रादेशीक भाशेंतल्यान सेरमांव दितात तेन्नाच ते लोकांक चड समजतात. घडये हाकाच लागून लॅटीन भाशेंत सेरमांव दिवपाची चाल आशिल्ली ती मोडून थंय थळाव्यो भासो वापरपाचें फर्मान वेटिकनाक काडचें पडलें. आनी ह्याच नेमान पाद्री ज्या ज्या वाठारांत रावता, ताची प्रादेशीक भास महत्त्वपूर्ण जाता.

“आपलो भावार्थ सांबाळूंक पुर्तुगेझ नाका म्हाका, क्रिस्त आनी ताची कृपा पुरो” (पान ८१). ह्याच तत्वाक पाळो दिवन बळवंत पत्रकार जाता. देवाची सेवा कोंकणी भाशेंतल्यान करपाची तशेंच थळावे भाशेंतल्यान वावर करपाची ताका उमळशीक दिसता. खरेंच, जो फातर बांदपी सोडून दिता, ताकाच देव वेंचून काडटा. तो वांकड्या अक्षरांनी नीट बरयता (पान १०८). पात्रिआर्क जाका कोनशाक मारता तोच मुखार गोंयचो आर्सेबिस्प, कार्दिआल जाता (पान २०५).

पाद्रीपणाची वा माद्रीपणाची वाट एक एकदां एकसुरपणाची वाट जाता हें सत वास्तवीक तितलेंच मानवियुय बी. हाचोय विचार लेखक करता आनी आपल्या समसामयीक काळांत जें समकालीन आसता ताचेंय चिंतन ही कादंबरी व्यक्त करता (पान २१०). थिओलॉजी ऑफ रिडेम्पशन, थिओलॉजी ऑफ नर्थिंग, थिओलॉजी ऑफ रिस्क, थिओलॉजी ऑफ लोनलिनेस अशे थिओलॉजीचे वेगळे वेगळे फांटे आसात. एकसुरपणाचें हें शास्त्र पाद्रीच्या चरित्रचित्रणांत खूब महत्त्वपूर्ण आसा. कारण तोय बी निमाणो एक सादो मनिसूच! प्रस्न आसा तो लिपोवपाची गरज ना. ताका वळखून घेतल्यार ताचो भंय उरना. एकसुरपण आनी एकांत हीं दोनूय तत्वां आपल्याक समजून घेवपा खातीर मनशाक गरजेचीं आसतात. एकांतांत मनीस हयकारात्मक चिंतन करून आपलें एकसुरपण पयस करूंक शकता. २०९, २१०, २११ हीं पानां हाचेर चिंतन दितात. ताच्या संदर्भांत पाद्रीची जीण असामान्यांची आसली तरी तांची समस्या सामान्यांची जाता, मानवीय स्वरूपाची जाता.

फा. बळवंत बिस्प जाता तेन्ना पान २३३ चेर जो प्रसंग आयला तोय बी मानवीय चिंतन व्यक्त करता. माद्र सुपेरिअर आपलें उलोवप करतना तोंड दाखयना, पूण तिचो ताळो आयकूंक येता. सिस्टरीक बळवंत म्हणटा, “मागण्यांक गेल्यार चीत लागना...” सिस्टर म्हणटा, “तूं डार्क नायट ऑफ द सेन्सीस, वा क्लावड ऑफ द अननोइंग हातूंतल्यान चलताय. वैज्ञानीक चिंतन पाद्री - माद्रीचे जिणेंत युनियन

ऑफ द बिईंग कितलें महत्त्वपूर्ण हें दाखयता, म्हळ्यार, ध्यान क्रिया आनी आत्म्या-परमात्म्याचो एकवट स्पश्ट करता.”

शैली विशीं विचार करतना दिसता, लेखक दिसपटयेचे शैली वांगडाच वर्णनात्मक शैलीचो वापर करता. फा. बळवंत आपली दिसपटी बरयताले म्हूण लेखक त्या पात्राक वास्तवीक रूप दिता. ज्या जाग्यार दिसपटी सोंपल्या थंय कादंबरेचीं सुत्रां वर्णनात्मक स्वरूपांत जोडपाचो लेखक यत्न करता. कादंबरेच्या चरित्रचित्रणांत एक विरोधाभासूय दिसून येता. तो असो - हेरालडाचेर ‘सायबीण रडटा’... (पान २१४) ही बातमी येता तेन्ना फा. बळवंत वैज्ञानीक आनी वास्तवीक देख दिता. पानां: १९३, १९४ चेरुय बी अशेंच चित्रण मेळटा. पूण होच पाद्री आपल्या पोटांत दुखता तेन्ना दोतोर कडेन वचनासतना कसो रावता? निमाणें तो वता तेन्ना ताका ‘कॅन्सर’ जाला म्हूण कळटा.

१९११त कोंकणी कादंबरी Romanticism घेवन येता ती १९७९ त सामाजीक, वैज्ञानीक, मानसशास्त्रीय चिंतन घेवन येता. कादंबरेचो प्रवास खुबूच म्हत्वाचो.

कादंबरे संदर्भांत राष्ट्रीय प्रवाह आनी कोंकणी साहित्य प्रवाह हे विशीं चिंतनां तेन्ना जाणवता, शैलीच्या, कथ्याच्या, स्वरूपांत कोंकणी कादंबरी खूब फाटीं आसा. पूण आपल्या विकासात्मक रुपान ती अग्रसर आसा. सामाजीक, इतिहासीक, मनोविश्लेशणात्मक, बालमानस उक्तें करपी वैज्ञानीक, Science Fictionची कादंबरी कोंकणीत दिसना. हिंदी, मराठी, बांगला, कन्नड भासांची कोंकणी कडेन तुळा केल्यार दिसता, कोंकणी कादंबरेंत अजून जायतें कितें येवंक जाय. देखून हेर भासांतल्यो कादंबऱ्यो अणकारीत जावन कोंकणीत येवंक जाय. सामान्य मनीस आनी ताची महाकाव्यात्मक जीण कोंकणी कादंबरे कडेन ना. म्हूण महाकाव्यात्मक कादंबरीय कोंकणीत ना. इंग्लीश भाशेंत Ashwin Sanghi हांची *Rozabal Line*, Den Brown हांची *Da Vinci Code*, Joseph Lelyveld हांची *Great Soul : Mahatma Gandhi and his Freedom Struggle* सारकेल्यो कादंबऱ्यो पळेतकच दिसता, असलें चिंतन भारतीय कादंबरेंत येवचेंच आसा. तें येवपाक कोंकणीत तर आनिकूय वर्सा वतलीं. आमचें मानस असल्या विचारां खातीर अजून तयार जावंचेंच आसा. *रोझाबाल लायन* आनी *दा विंसी कोड* तर शैली आनी कथ्य दोनांयच्या संदर्भांत DNA चें बारीक सूत घेवन आमच्या वर्तमानाची विसकटावणी करतात. थंयच्यान इतिहासांत वचून तांचीं पाळांमुळां सोदपाचो प्रयत्न करून, वास्तविकते कडल्यान भविश्य जोडटात, थंयच्यान परत इतिहासांत वचून सांस्कृतीक संदर्भांत ताचे धागे विणटात, परत वर्तमानांत ताचो वैश्वीक संदर्भ दाखयतात आनी कथानक जटील स्वरूपांत फुडें व्हरतात. सपन पळोवपाक स्वतंत्रता गरजेची आसता. ते खातीर बरोवप्याक आनी वाचप्याक स्वतंत्रतायेचें मानस तयार करचें पडटा. कोंकणी कादंबरी विश्वांत हें सगळें येतलें अशी आस धरतां.

संपर्क: ९८२३२५८५५०

